

OPONENTSKÝ POSUDEK HABILITAČNÍ PRÁCE

Název práce: Péče o jmění dítěte

Jméno habilitanta: JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

Oponent: doc. JUDr. Ondřej Frinta, Ph.D.

1. Aktuálnost a originalita tématu

Problematika péče o jmění dítěte má v české familiaristice nepochybně své tradiční místo. Přesto lze konstatovat, že ucelené monografické zpracování problematiky péče o jmění dítěte dosud chybí. Dokládá to ostatně i rozsáhlý a reprezentativní seznam zdrojů předložené habilitační práce, v němž lze nalézt snad jen jedno dílo, jehož cílem je komplexní zpracování majetkových otázek v rámci rodiny (Radvanová, S. *Majetkové otázky v manželství a rodině*. Praha: Orbis, 1967). K tomu je třeba uvést dvě poznámky. Méně významným se jeví první konstatování, že, zaměření díla nestorky české familiaristiky je širší, než předkládaná habilitační práce, která si klade za cíl zpracovat pouze dílčí výseč, totiž (právě a jenom) péči o jmění dítěte, byť samozřejmě v širším kontextu současné právní úpravy. Druhá poznámka je zásadní: nelze přehlédnout, že od vydání díla Senty Radvanové uplynulo již více jak půl století (!). Od doby vydání této publikace došlo ke zcela zásadním změnám společenským, politickým i hospodářským, což samozřejmě reflektovalo také právo. Vždyť současné společenské, politické i hospodářské uspořádání stojí na zcela odlišných výchozích paradigmatech, než tomu bylo ještě před necelými třiceti lety. Je zřejmé, že v rámci ideového uspořádání, které preferuje vlastnictví kolektivní a omezuje vlastnictví jedince, nevyžadovala právní úprava správy jmění dítěte příliš mnoho ani co do rozsahu, ani co do podrobnosti. Vždyť bylo-li možno vlastnit nanejvýše chatu či osobní automobil (a většinou i k tomu bylo možno se dopracovat až po delší době pracovní aktivity, tj. v dospělosti), je pak pochopitelné, že úprava péče o jmění dítěte rozhodně nebyla středobodem pozornosti tehdejšího zákonodárce.

Vzhledem k tomu, že současná výchozí společensko-právní paradigmata leží na právě opačném pólu, totiž důrazu na individualitu jedince, jeho svobodu, ale také důrazu na odpovědnosti za jeho činy v rámci společenských vztahů (antropocentrická orientace současného občanského zákoníku), **považuji za habilitantem zvolené téma za aktuální**. Tato aktuálnost je dle mého názoru umocněna také tím, že příští rok uplyne právě deset let od přijetí rekodifikované právní úpravy soukromého práva, což se jeví jako doba vhodná pro prvotní zhodnocení společenských dopadů současné právní úpravy. O jak zásadní změnu pojetí se jedná, ostatně vhodně dokládá nedávná intenzivní diskuse nad problematikou tzv. „*dětských dlužníků*“. Tato diskuse, a především pak její nedávno přijaté legislativní řešení ovšem plně ukazují, že bez znalosti klíčových mechanismů a bez respektování výchozích principů současné právní úpravy, antropocentricky orientované, nelze dospět k vhodnému (resp. zdařilému) legislativnímu řešení dané problematiky. Také tato skutečnost dle mého názoru umocňuje aktuálnost předložené habilitační práce – její prvotní cíl není řešit problematiku dětských dluhů jako takovou (jde ostatně o relativně izolovaný problém), nýbrž **habilitantem zvolené téma má potenciál poskytnout poctivý znalostní a argumentační základ pro případ výskytu podobných dílčích problémů někdy v budoucnu**.

Charakteristickým prvkem právní úpravy péče o jmění dítěte je nepochybně její dekoncentrace napříč materií rodinného práva, dokonce lze tvrdit, že (v širších souvislostech) napříč soukromým právem vůbec. To samozřejmě vzbuzuje zcela zásadní

otázku, jak metodologicky nastavit koncepci celé práce (vzhledem k jejímu názvu), počínaje její systematikou (strukturou) a volbou dominantních právně-hermeneutických metod. Domnívám se, že s tímto klíčovým problémem se autor vypořádal velmi dobře a jde o jeden ze stěžejních přínosů předložené práce. Základním kriteriem, které autor pro konstrukci celé habilitační práce zvolil, je totiž hledisko subjektu, který spravuje jmění dítěte (v podrobnostech srov. v posudku dále). Toto hledisko, ač zdánlivě banální, umožňuje autorovi na straně jedné podat skutečně komplexní výklad dané problematiky, avšak na straně druhé umožňuje celý mimořádně rozsáhlý text přehledně strukturovat a nad to čtenáři jasně dokládat základní výchozí hypotézu celé práce, že totiž primární (klíčová) je péče o jmění dítěte realizovaná rodiči v rámci jejich rodičovské odpovědnosti. **Zejména v tomto spatřuji originalitu předložené práce a autorův výrazný přínos pro metodologii současné české familiaristiky.** K dalším originálním prvkům srov. dále.

2. Koncept práce, cíle a metody práce, přínos práce

Stěžejním autorovým cílem je – jak plyne již z výše naznačeného – poskytnout ucelený výklad aktuální právní úpravy (s. 1). Zde je třeba autorovi vytknout, že pokud jde o vymezení cíle práce, byl v úvodní pasáži až příliš strohý či skromný. Pod takto vymezený cíl práce lze totiž subsumovat jak prostou deskripci právní úpravy (bez hlubších koncepčních úvah a snahy o přínos současnému stavu vědeckého poznání), ale také zevrubnou a kritickou analýzu současného stavu, vystavěnou na metodologicky ujasněné koncepci, která na základě řádného používání právně-hermeneutických metod vědecké práce identifikuje neuralgická místa současné právní úpravy a dospěje k odpovídajícím řešením (návrhům) také z hlediska *de lege ferenda*. Po prostudování celé práce je zřejmé, že autor dalekosáhle vykročil z takto stroze formulovaného cíle a že ve skutečnosti má práce cílů více, z nichž lze uvést tři hlavní:

(1) Nalezení a shrnutí aktuální hmotněprávní úpravy péče o jmění nezletilého nesvéprávního dítěte. Jedná se zjevně o reflexi autorovy výchozí hypotézy o roztržitosti právní úpravy problematiky péče o jmění dítěte (s. 1).

(2) Druhým cílem bylo podání výkladu v pokud možno systematicky jednotné a ucelené podobě, syntetizující v sobě jak majetkovou, tak osobní rovinu péče o jmění dítěte. Zde autor reflektuje osobně-majetkový charakter péče o dítě (s. 1).

(3) Třetím cílem práce bylo zdůraznění některých namnoze spíše opomíjených témat, jakož i analýza aktuálních trendů právní úpravy (s. 1), uvést lze například poručenkou radu (kap. 4.5, s. 261 a násl. či problematiku správy jmění osobou určenou zůstavitelem či dárce (kap. VIII, s. 405 a násl.).

Tyto cíle, resp. výzkumné otázky, které tyto cíle implikují (byť to autor zvláště nezdůrazňuje), plně odpovídají celkovému konceptu práce (srov. výše) a jsou schopny přispět k ověření vědecké kvalifikace a pedagogické způsobilosti autora. Zároveň je třeba konstatovat, že celkovému konceptu práce, pro který je klíčová snaha o komplexní a zároveň do hloubky zpracované zachycení zkoumaného tématu, nijak nevádí, že není stanovena jedna (jediná) výzkumná hypotéza, která by byla v práci ověřena či vyvrácena.

Po prostudování práce lze konstatovat, že v práci dominuje syntetická metoda práce, kdy autor v rámci nutné deskripce přehledně shrnuje současné poznatky k dílčí problematice, čímž získává argumentační aparát pro vlastní závěry a pro vlastní kritické hodnocení dané problematiky. Komplexnost díla je podtržena také skutečností, že autor neopominul ani metodu historickou a komparační. Pokud jde o historické konotace, autor

nabízí čtenáři historické exkurzy tam, kde to považuje za potřebné. Vzhledem k celkovému rozsahu díla se to jeví vhodnější, než pokud by autor veškeré poznatky týkající se historie koncentroval v rámci jedné kapitoly. Takto se čtenář dozví potřebné historické souvislosti (zejména pokud jde o Všeobecný občanský zákoník z roku 1811) přímo v rámci daného dílčího tématu, odpadá tak pracné listování napříč kapitolami. Totéž platí o užití metody komparační, kde autor volí stejný metodologický přístup, při čemž svou pozornost průběžně obrací především k právní úpravě Spolkové republiky Německo (srov. např. s. 5, 6, 8, 12, 13, 15, 17, 42, 45, 46, 50, 51, 55, 58, 61, 75, 78, 96, 110, 117 atd.). Důvody, které k tomu autora vedly, jsou nasnadě – byla to právě německá úprava, která byla v rámci dané problematiky často inspiračním zdrojem, a to jak pokud jde o samotnou rekonstrukci soukromého práva, tak pokud jde o aktuální problém dětských dlužníků.

O komplexním pojetí díla by ovšem nebylo možno hovořit, pokud by autor nepracoval s relevantní judikaturou, což platí zvláště, pokud jde o péči o jmění dítěte. Byla to právě judikatura, která tradičně navazovala na relativně skromná ustanovení zákona o rodině z roku 1963 a položila tak solidní základ pro rekonstrukční práce. Vedle judikatury, kterou lze dnes již označit jako starší (či dokonce historickou), avšak stále relevantní, je zde další důležitý proud, který nemohl zůstat stranou pozornosti, a to je otázka ústavněprávních konotací dané problematiky a v návaznosti na ni pak otázka nejlepšího zájmu dítěte a jeho prosazování pokud jde o péči o jeho jmění. Všech těchto aspektů si autor byl zjevně dobře vědom, neboť v rámci publikace se čtenáři dostává mimořádně rozsáhlého vhledu do relevantní judikatury (což lze dobře doložit i statistickým konstatováním, že autor pracoval s celkem stovkou judikátů, z čehož jde o 48 judikátů Ústavního soudu, 41 judikátů Nejvyššího soudu, 2 judikáty Nejvyššího správního soudu, 2 judikáty Vrchních soudů, 3 judikáty ESLP a 4 judikáty soudů SRN).

Uvedené metody jsou v práci užívány *lege artis*, adekvátně stanoveným cílům práce, zároveň díky jejich řádnému užívání dovolují autorovi dospět k novým vědeckým poznatkům. Tyto autor přináší (nepřekvapivě) zejména v oblastech, kterým nebyla dosud věnována větší pozornost (např. otázka poručenských rad, jejichž přehlížení v současném diskurzu lze označit téměř za systémové, srov. kap. 4.5, zejména pak kap. 4.5.1.1, 4.5.1.2, např. ohledně rozdílu mezi osobou blízkou a „přítelem“ poručenice, či ohledně vlivu poručníka na složení poručenské rady, s. 268. Rovněž lze upozornit na autorovy závěry ohledně správy jmění v průběhu péče před osvojením a péče předpěstounské (kap. VII), jakož i ohledně správy jmění osobou určenou zůstavitelem či dárce (kap. VIII). Z aktuálních otázek je pak nutno kladně ocenit autorovu argumentaci ohledně problematiky ručení poručníka za případné dluhy dítěte na základě § 899a odst. 2 o. z. – autor názorně demonstruje, že novelizace občanského zákoníku provedená zákonem č. 192/2021 Sb. (autorem již v práci předjímaná) vzbuzuje více otázek, než dává odpovědí. **Právě tento kritický přístup lze řadit k přínosům celé práce.**

Lze shrnout, že autor dostal svému cíli předložit skutečně komplexní zpracování tématu. Čtenáři se dostává do rukou mimořádně podrobně zpracovaná monografie s dobře promyšlenou strukturou, svědčící o vyzrálosti vědecké osobnosti autora, která bude nepostradatelným zdrojem poznatků pro další vývoj odborného diskurzu, pokud jde o tuto dílčí část české familiaristiky. Vzhledem k podrobnosti zpracování jednotlivých dílčích pasáží má monografie dobrý potenciál oslovit nejen veřejnost akademickou, tak i odbornou, a to napříč praktikujícími profesemi, soudci počínaje a exekutory konče.

3. Systematika práce, formální členění

Jak je již uvedeno (a kladně hodnoceno výše), rozhodl se autor založit hlavní strukturu díla na kritériu subjektu spravujícím jmění dítěte. Dílo je tudíž členěno na osm hlavních kapitol: úvodní výklady, rodičovská péče o jmění dítěte, dále pak péče o jmění dítěte poručenská, opatrovnická, pěstounská, stranou nezůstala ani péče o jmění dítěte osobou, jíž bylo dítě svěřeno do péče podle § 953 a násl. o. z. a konečně ani správa jmění dítěte v průběhu preadopční i předpěstounské péče a správa jmění dítěte osobou určenou zůstavitelem či dárce. Vzhledem ke skutečnosti, že se jednotlivé kapitoly dále velmi podrobně člení na menší části, jeví se hlavní struktura práce z pohledu čtenářského komfortu jako velmi zdařile komponovaná, neboť čtenář se může snadno orientovat mezi hlavními celky celého díla.

Vzhledem k rozsahu práce [415 stran vlastního textu, dle protokolu Turnitin jde o 1.382.430 znaků, tj. 768 normostran (!)] by byl podrobný rozbor jednotlivých kapitol nad rámec tohoto posudku. V obecnosti však lze konstatovat, že zvolená systematika a v návaznosti na ni také formální členění práce plně pokrývá zvolené téma, zároveň však umožňuje čtenáři dobrou orientaci napříč textem, a to i přes to, že autor je nucen – vzhledem k hloubce zpracování tématu – některé části strukturovat až do čtyřech podúrovní. Autor se v rámci strukturování jednotlivých kapitol přidržel osvědčené a pro zvolené téma jistě přílehavé struktury postupu od obecného k dílčímu. Zároveň je zřejmé, že i v rámci jednotlivých kapitol autor důkladně zvažoval jejich koncepci tak, aby čtenáři poskytl komplexní pokrytí dané dílčí problematiky.

Rovněž systematika práce a v návaznosti na ni její formální členění kapitol a podkapitol odpovídá celkové koncepci práce a nelze k němu mít žádných výhrad.

4. Formální stránka práce, práce se zdroji

Práce je po formální stránce dobře zvládnuta. To se týká jak grafické stránky textu (vzhled stránek, formátování, styly nadpisů atp.), tak i jazykové stránky textu, byť v práci lze občas najít překlepy či drobné lapy (např. na s. 9 dole není rozlišováno mezi pomlčkou („–“) a spojovníkem („-“), taktéž na s. 82 i jinde v textu; na s. 39, 2. odstavce, hovorový výraz *klidně* uplatnit nárok; na s. 357, 2. odstavce, stylisticky těžkopádný obrat „*Snaha o předejití kolize*“, na s. 413, 2. odst. „peče“ místo péče; s. 415, 2. odst. „řadu“ má být řádu apod.). Uvedené drobnosti však budou jistě před finální publikací práce odstraněny v rámci jazykové korektury.

Skutečnost, že autor pracoval s reprezentativní odbornou literaturou českou i zahraniční, je pak zcela samozřejmá, důkladnost autora pokud jde o práci se zdroji lze opět doložit statistickým konstatováním, že práce obsahuje celkem 741 poznámek pod čarou; citační aparát je veden *lege artis*; autor pracoval s necelou stovkou literárních zdrojů, ať už komentářového, monografického či časopiseckého charakteru, při čemž lze vyzdvihnout práci se zahraniční (především německou) literaturou (autor pracoval s 22 zahraničními literárními zdroji). **To je zcela jistě dostačující požadavkům kladeným na práce tohoto druhu.**

5. Kontrola textu systémem Turnitin

Pro úplnost je třeba konstatovat **výsledek kontroly textu předložené práce provedené systémem Turnitin**. Automatická kontrola shod provedená tímto systémem indikuje 172 zdrojů obsahujících shody, čímž generuje celkovou podobnost (*overall similarity*) 16 %. Největší shoda je generována u zdroje č. 1 (4 %), při čemž jde o internetový zdroj (www.zakonyprolidi.cz). Jak je všeobecně známo, na této internetové stránce jsou publikována aktuální znění zákonů, a právě toho (totiž znění zákonných ustanovení) se týkají také nalezené shody. Od zdroje č. 2 je indikována shoda 2 %, od zdroje č. 3 pak 1 % či méně než 1 %. Po prostudování pasáží označených systémem Turnitin konstatuji, že indikované shody se týkají především ustálených citací profilující teoretické literatury, ustálených právních obrátů, zákonných ustanovení či judikatury apod. **Na základě těchto kontrol tedy nelze učinit závěr, že by uchazeč nepostupoval při tvorbě práce *lege artis*.**

6. Otázky k obhajobě habilitační práce:

1) Spatřuje autor prostor pro užití ustanovení o správě cizího majetku (§ 1400 a násl. o. z.) také v rámci péče o jmění dítěte? Pokud ano, v jakých aspektech (alespoň příkladně)?

2) Jaký je názor autora – na základě jeho komplexního a podrobného rozboru – na přijaté legislativní řešení problematiky tzv. „dětských dlužníků“? Jaké pozitivní a jaké negativní momenty spatřuje zejména v rámci zákona č. 192/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů?

7. Závěr

Předložená habilitační práce JUDr. Jinřicha Psutky, Ph.D., s názvem Péče o jmění dítěte, splňuje podle mého názoru požadavky kladené na tyto práce ve smyslu zákona č.1111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů, a proto

d o p o r u č u j i,

aby po vykonání habilitační přednášky a úspěšné obhajobě habilitační práce před vědeckou radou Právnické fakulty Univerzity Karlovy byl habilitant rektorem jmenován docentem pro obor občanské právo.

V Praze dne 30. 07. 2021

doc. JUDr. Ondřej Frinta, Ph.D.
oponent